

**Voices of Resilience: Fostering Empathy and Inclusive Education – A Rohingya
Refugee Integration Study in Bangladeshi EFL Textbooks**

Yusuf Kasimi

Düzce University

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0766-5588>

yusuf_kasimi@yahoo.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17572978>

Abstract

The use of refugee education and inclusive practices in school textbooks is a crucial way to promote diversity, equity, and social inclusion in education. It requires careful consideration of content, cultural sensitivity, language support, and teacher training to ensure that all students, including refugees, have the opportunity to learn and thrive. By incorporating refugee education and inclusive practices in school textbooks, students are exposed to a broader range of perspectives and experiences, fostering empathy and understanding among their peers. Furthermore, it helps create an inclusive learning environment that celebrates diversity and prepares students to be global citizens in an increasingly interconnected world. Keeping this objective in focus, the current research endeavor seeks to examine whether English as a Foreign Language (EFL) textbooks designed for students in grades 6 to 12 and endorsed by the Bangladesh National Curriculum and

Textbook Board refer to Rohingya refugees who sought refuge in Bangladesh due to the Rohingya genocide carried out by Myanmar. The Rohingya crisis has had a significant impact on Bangladesh, both socially and politically. It is crucial to understand how EFL textbooks address this humanitarian issue, as they can foster students' empathy and understanding of the plight of Rohingya refugees. Additionally, analyzing the portrayal of this topic in textbooks can shed light on the inclusivity and sensitivity of the educational materials used in schools.

Keywords: EFL textbooks, inclusive education, refugees, Rohingya refugee education, textbooks

Introduction

Inclusive education is an educational philosophy and approach that promotes the inclusion of all students, regardless of ability, disability, background, or differences, in regular mainstream classrooms and school activities. The fundamental idea behind inclusive education is to create an environment where every student feels a sense of belonging, is given equal opportunities for learning and participation, and is supported in achieving their full potential (Lindsay, 2003). Inclusive education seeks to enroll students with diverse abilities, backgrounds, and needs. This includes students with disabilities, those from diverse cultural and linguistic backgrounds, and those with other unique learning requirements (Krischler, Powell, & Pit-Ten Cate, 2019). Inclusive classrooms are designed to be physically and academically accessible to all students. This may involve modifying the physical environment, curriculum, and teaching methods to accommodate diverse learning styles and needs (Lampton, Graves, & Ward, 2012). Inclusive education often involves providing individualized support to students based on their specific needs. This may include specialized instruction, assistive technologies, and additional support from teaching assistants or special education professionals (Espin, Deno, & Albayrak-Kaymak, 1998).

Teachers, parents, and support staff collaborate to create a supportive and inclusive learning environment. This collaborative approach helps ensure that each student's needs are effectively addressed (Lakkala et al., 2021). Inclusive classrooms often use differentiated instruction, which means teachers adapt their teaching methods and materials to meet students' diverse learning needs (Rachmawati et al., 2016). Inclusive education promotes a positive school culture that values diversity, promotes empathy and understanding, and encourages peer support and friendship among students with and without disabilities (Wulan & Sanjaya, 2022). Many countries have legal and policy frameworks in place to promote inclusive education, such as the Individuals with Disabilities Education Act (IDEA) in the United States. These laws and policies help protect the rights of students with disabilities and ensure they receive appropriate educational services (Grynova & Kalinichenko, 2018; Justesen, Gilmore, & Morrow, 2006). Inclusive education can have several benefits, including fostering social inclusion, improving academic outcomes for all students, and reducing stigma associated with disabilities and differences. It is important to note that inclusive education can be challenging to implement, and it may require ongoing professional development, resources, and support for educators and schools to ensure its success. Raising awareness and creating an inclusive environment for refugee students requires a collaborative effort involving teachers, school administrators, students, and the broader community.

It is essential to recognize and appreciate the unique strengths and experiences that refugee students bring to the classroom and work to provide them with the support and resources they need to succeed in their education. Incorporating the experiences of refugee students into textbooks is an important step toward promoting inclusivity and fostering a more empathetic, informed society. By doing so, educational institutions can help reduce stereotypes and biases while creating a more welcoming and supportive environment for all students. Hence, the present research aims to investigate whether the English as a Foreign

Language (EFL) textbooks, which are intended for students in grades 6 to 12 and have received approval from the Bangladesh National Curriculum and Textbook Board, include any mention of the Rohingya refugees who fled to Bangladesh in response to the Rohingya genocide perpetrated by Myanmar.

Rohingya Genocide in Myanmar

The Rohingya genocide refers to the systematic and widespread violence, persecution, and atrocities committed against the Rohingya ethnic minority in Myanmar (formerly known as Burma). The term "genocide" is used to describe the deliberate and organized actions aimed at the destruction of the Rohingya people as a distinct ethnic and religious group (Zarni & Cowley, 2014). The violence began in earnest in 2017 when the Myanmar military, along with local militias, launched a brutal campaign against the Rohingya population in the Rakhine State of Myanmar. This campaign involved mass killings, sexual violence, torture, forced displacement, and the burning of Rohingya villages. Thousands of Rohingya were killed, and hundreds of thousands were forced to flee their homes, seeking refuge in neighboring countries, particularly Bangladesh (Mohajan, 2018). The United Nations and various human rights organizations have labeled these actions as crimes against humanity and ethnic cleansing. The international community has also raised concerns about the possibility of genocide in the context of the Rohingya crisis. The violence against the Rohingya has sparked a global humanitarian and human rights crisis, with significant implications for the affected population and the international community's response to such atrocities (Bakali, 2021; Khin, 2017; Siddiquee, 2020).

Rohingya Refugee Education in Bangladesh

The Rohingya, an ethnic minority in Myanmar, have experienced ethnic and religious armed conflicts, state oppression, and forced displacement. As a result of escalating violent conflicts since the early 2010s, they have fled Myanmar and sought refuge in neighboring

countries, with the most significant number of refugees settling in Bangladesh. Residing in densely populated refugee camps, Rohingya children have minimal opportunities for education and face significant risks, including health issues, violence, and the threat of human trafficking (Shohel, 2022). The education of Rohingya refugees in Bangladesh has been a significant and complex challenge due to the large number of Rohingya refugees who have sought shelter in Bangladesh, primarily as a result of the Rohingya crisis in Myanmar. The Rohingya refugee population in Bangladesh primarily resides in refugee camps in Cox's Bazar district, and many of them are children and youth in need of access to quality education (Prodip & Garnett, 2019).

Over fifty percent of Rohingya refugee children in Bangladesh have been unable to access formal education since 2017, when the Myanmar government initiated persecution and widespread atrocities in Rakhine. Education is essential for them, as it protects their rights and offers a pathway to future livelihoods that can benefit both refugee and host communities in the long term (Hossain, 2021). Rohingya refugee children residing in Bangladesh are compelled to participate in labor activities both within and beyond the refugee camps for a variety of reasons. Several factors contribute to this situation, including the absence of formal identification, restricted access to the formal labor market, a lack of social prohibitions against child labor, limited aspirations, family composition, and substandard living conditions. These factors drive children, particularly those outside the camps, to partake in various labor roles. Many find employment in small workshops as laborers or work as domestic helpers in host community households. Undocumented children are also at risk of falling victim to bonded labor, involvement in the sex trade, and trafficking in the region. The absence of access to formal education exacerbates this crisis, necessitating immediate assistance and intervention from local and international organizations (Hoque, 2021).

The international community is grappling with the task of offering a lasting resolution to this crisis, while simultaneously encountering substantial hurdles in safeguarding the rights of these individuals who lack nationality. Given current conditions, refugee education, despite strong advocacy, faces numerous obstacles (Mahmud & Nalifa, 2020). The Rohingya community's stateless status in Myanmar, coupled with the denial of refugee, permanent residency, or asylum status in Bangladesh, has deterred them from pursuing education. They are prohibited from using either the Bangladeshi or Burmese curriculum, and educational institutions do not issue any certification documents for their studies. Furthermore, Bangladeshi government officials are opposed to refugees continuing their education, as they are currently grappling with the challenge of providing essential rights and services to their own citizens. The relevant ministries within the Bangladeshi government do not regularly collaborate to formulate and implement policies to address the educational needs of refugees. Consequently, the Rohingya community has become caught in a political struggle between Bangladesh and Myanmar.

Besides, during the COVID-19 pandemic, most educational providers were unable to deliver in-person educational assistance to Rohingya children in the Cox's Bazar camp in Bangladesh. However, some sector partners, including 'Home School,' offered online education. Despite some drawbacks, such as the absence of funding for formal education, a shortage of community organizers, a limited range of subjects, short class durations, and unreliable internet connectivity, home schooling played a significant role in promoting the sustainable well-being of Rohingya refugees in Bangladesh. It provided a safe and nurturing learning environment, promoted equal participation of both boys and girls, and contributed to healing from trauma and alleviating concerns about violence in the camp.

Methodology

Content analysis is a research method used to systematically analyze the content, structure, and presentation of information in educational materials, such as textbooks, to identify and evaluate specific characteristics, themes, and patterns. This method is commonly used in education, communication, and the social sciences to assess the content of textbooks and instructional materials. In the present research, we employed content analysis to investigate whether EFL textbooks created for students in grades 6 to 12 and approved by the Bangladesh National Curriculum and Textbook Board contain any mention of Rohingya refugees who sought sanctuary in Bangladesh as a consequence of the Rohingya genocide perpetrated by Myanmar. The following textbooks were investigated in order to find the related representations:

- English Class VI
- English Class VII
- English for Today Class VIII
- English for Today Classes IX-X
- English for Today Classes XI-XII

All the textbooks are developed by the National Curriculum and Textbook Board, Bangladesh, and can be obtained from the official website of the Bangladesh National Portal (<http://www.nctb.gov.bd/>).

Findings and Results

The following table represents the frequency and percentage of Rohingya refugees in the analyzed textbooks. The analysis included 5 EFL textbooks from various educational levels. The textbooks were selected based on their widespread use in the educational system.

Table 1. The Frequency and Percentage of Rohingya Refugees

Instruments	f	%
English Class VI	-	-
English Class VII	-	-
English for Today Class	-	-
VIII		
English for Today Classes	-	-
IX-X		
English for Today Classes	1	100.00
XI-XII		
Total	1	100.00

Table 1 shows that within the range of English classes spanning grades 6 to 12, a single Rohingya refugee was observed, who was registered in the "English for Today Classes 11-12." The table offers a succinct overview of the occurrence of Rohingya refugees in English classes across the designated grade levels. The following figure represents the mentioned occurrence.

D. Read the stories below. When you have finished reading, write on the blank space on the top of each story what the story is about— civic engagement, volunteerism, or service learning.

Scenario 1: _____

Famous Hollywood actress, Anjelina Jolie, came to Bangladesh as United Nations High Commission for Refugees (UNHCR)'s special envoy to express her solidarity with the Rohingya refugees in February 2019. She visited the refugees in their camps and talked to them, and spent time with some children in their school.

She came to know about the atrocities the Rohingya refugees had faced in their villages in the Arakan state of Myanmar. Visiting the world's largest refugee settlement, Ms. Jolie called for expanded access to education for Rohingya children. Afterwards she urged for an end to injustices that had driven nearly one million Rohingyas into exile in Bangladesh.

Addressing the refugees in the camp, the UNHCR special envoy said, "I want to say I am humbled and proud to stand with you today. You have every right to live in security, to be free to practice your religion and to coexist with people of other faiths and ethnicities. You have every right not to be stateless, and the way you have been treated shames us all."

Figure 1. Rohingya Refugees in English for Today Classes XI-XII

Discussion and Conclusion

The findings of the content analysis reveal limited representation of Rohingya refugees in the English as a Foreign Language (EFL) textbooks used in Bangladesh. Among the textbooks studied, only one instance of reference to a Rohingya refugee was identified, and this individual was found in the "English for Today Classes XI-XII." The presence of a single reference to a Rohingya refugee in the EFL textbooks is a noteworthy observation. Given the magnitude of the Rohingya refugee crisis and its profound impact on Bangladesh, both socially and politically, educational materials would include content addressing this humanitarian issue more comprehensively. The representation of Rohingya refugees in textbooks can play a vital role in fostering empathy, awareness, and understanding among students regarding the challenges and experiences faced by the refugee population.

Additionally, it can serve as a means to promote inclusivity and sensitivity within the educational system. The limited inclusion of Rohingya refugees in the analyzed textbooks reflects a missed opportunity to engage students in meaningful discussions about the refugee crisis, human rights, and the importance of inclusive education. It is important to acknowledge that education is not only a means of imparting knowledge but also a tool for shaping attitudes, values, and perceptions. By integrating the experiences and stories of Rohingya refugees into textbooks, educators can create a more informed and empathetic student body.

Furthermore, the findings emphasize the significance of content analysis as a research method for scrutinizing content and representation in educational materials. This research underscores the need for periodic reviews and updates to ensure that textbooks align with evolving global events, societal values, and educational objectives. In doing so, textbooks can serve as valuable resources that not only educate but also promote social inclusion, diversity, and cultural sensitivity. To address this issue, there is a need for collaborative efforts between educational institutions, curriculum developers, and government agencies to ensure that educational materials accurately represent the diverse society and the challenges faced by marginalized populations, such as Rohingya refugees. Additionally, teacher training programs should incorporate strategies for effectively addressing refugee-related topics in the classroom.

In conclusion, the content analysis conducted in this research highlights the limited representation of Rohingya refugees in EFL textbooks used in Bangladesh. To promote inclusive education, it is essential to consider the content, cultural sensitivity, language support, and teacher training to ensure that all students, including refugees, have the opportunity to learn and thrive. By integrating the experiences of Rohingya refugees into

textbooks, educational institutions can help create an inclusive learning environment that prepares students to be informed and empathetic global citizens in an interconnected world.

Implications

The research findings have several implications for promoting inclusive education and empathy by integrating refugee experiences into school textbooks, particularly for Rohingya refugees in Bangladesh.

- The presence of only one reference to a Rohingya refugee in the analyzed textbooks underscores the urgency of comprehensive representation. To promote inclusive education and foster empathy among students, it is crucial to enrich textbooks with a broader range of perspectives and experiences of refugee populations, such as the Rohingya. Curriculum developers and educational authorities should take steps to ensure that the stories and challenges faced by refugees are integrated more comprehensively into textbooks.
- The limited representation of Rohingya refugees in textbooks highlights the need for regular content review and updates. Educational materials should align with evolving global events, societal values, and educational objectives. Continuous efforts should be made to reflect the evolving dynamics of refugee crises and humanitarian issues, providing students with current, relevant information.
- Teachers play a pivotal role in delivering the curriculum and facilitating discussions on sensitive topics like refugee experiences. To effectively address refugee-related content in the classroom, teacher training programs should incorporate strategies for handling these topics with sensitivity and cultural awareness. Educators should be equipped to lead discussions that promote empathy, understanding, and informed perspectives among students.

- To address the limited representation of refugees in textbooks, collaborative efforts are required among educational institutions, curriculum developers, and government agencies. These stakeholders should work together to ensure that educational materials accurately represent the diverse society and the challenges faced by marginalized populations, including refugees. Engaging with refugee communities and experts can provide valuable insights for creating more inclusive content.
- The research underscores the importance of promoting inclusivity and creating awareness about the challenges faced by refugee students. Schools and communities should recognize and appreciate the unique strengths and experiences that refugee students bring to the classroom. This acknowledgment can help reduce stereotypes and biases while fostering a more welcoming and supportive learning environment.
- Incorporating refugee experiences into textbooks aligns with preparing students to be informed and empathetic global citizens in an interconnected world. This approach not only imparts knowledge but also shapes attitudes and values that contribute to a more compassionate and inclusive society.

In conclusion, the limited representation of Rohingya refugees in EFL textbooks used in Bangladesh serves as a call to action for promoting inclusive education and empathy through the integration of refugee experiences in educational materials. By addressing the implications outlined above, educational institutions and authorities can take significant steps toward creating a more inclusive, empathetic, and informed student body that values diversity and contributes to a more inclusive and understanding society.

References

- Bakali, N. (2021). Islamophobia in Myanmar: The Rohingya genocide and the ‘war on terror’. *Race & Class*, 62(4), 53–71.
- Espin, C. A., Deno, S. L., & Albayrak-Kaymak, D. (1998). Individualized education programs in resource and inclusive settings: How “individualized” are they?. *The Journal of Special Education*, 32(3), 164-174.
- Grynova, M., & Kalinichenko, I. (2018). Trends in inclusive education in the USA and Canada. *Порівняльна професійна педагогіка*, 8(2), 28–34.
- Hoque, M. M. (2021). Forced labor and access to education of Rohingya refugee children in Bangladesh: Beyond a humanitarian crisis. *Journal of Modern Slavery*, 6(3), 20–35.
- Hossain, A. Z. (2021). Preparedness for education of Rohingya refugee children in Bangladesh: potentials and challenges for citizenship education. *JSSE-Journal of Social Science Education*, 20(2). <https://doi.org/10.11576/jsse-3980>
- Justesen, T., Gilmore, R., & Morrow, D. (2006). The Individuals with Disabilities Education Act (IDEA). *Journal of American Indian Education*, 68–71.
- Khin, T. (2017). Rohingya: A preventable genocide allowed to happen. *Insight Turkey*, 19(4), 43–54.
- Krischler, M., Powell, J. J., & Pit-Ten Cate, I. M. (2019). What is meant by inclusion? On the effects of different definitions on attitudes toward inclusive education. *European Journal of Special Needs Education*, 34(5), 632–648. <https://doi.org/10.1080/08856257.2019.1580837>
- Lakkala, S., Galkienė, A., Navaitienė, J., Cierpiałowska, T., Tomecek, S., & Uusiautti, S. (2021). Teachers supporting students in collaborative ways—An analysis of collaborative

- work creating supportive learning environments for every student in a school: Cases from Austria, Finland, Lithuania, and Poland. *Sustainability*, 13(5), 2804. <https://doi.org/10.3390/su13052804>
- Lamport, M. A., Graves, L., & Ward, A. (2012). Special needs students in inclusive classrooms: The impact of social interaction on educational outcomes for learners with emotional and behavioral disabilities. *European Journal of Business and Social Sciences*, 1(5), 54–69.
- Lindsay, G. (2003). Inclusive education: A critical perspective. *British Journal of Special Education*, 30(1), 3–12.
- Mahmud, E., & Nalifa, M. (2020). *Barriers to Institutional Education for Refugees: A Case Study of the Rohingya Community in Bangladesh*. India: Bloomsbury Publishing.
- Mohajan, H. K. (2018). The Rohingya Muslims in Myanmar are victims of Genocide!. *ABC Journal of Advanced Research*, 7(2), 95–108.
- Prodip, M. A., & Garnett, J. (2019). *Emergency education for Rohingya refugee children in Bangladesh: An analysis of the policies, practices, and limitations*. In *Comparative Perspectives on Refugee Youth Education* (pp. 191–219). Routledge.
- Prodip, M. A., & Roy, G. (2023). The role of ‘home school’ in improving sustainability for Rohingya refugees in Bangladesh. *Sustainability*, 15(15), 11860. <https://doi.org/10.3390/su151511860>
- Rachmawati, M. A., Nu'man, T. M., Widiastara, N., & Wibisono, S. (2016). Differentiated instruction for special needs in inclusive schools: A preliminary study. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 217, 585–593. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.02.053>
- Rahman, M. M., Shindaini, A. J. M., & Abdullah, A. B. M. (2023). Provision of education to Rohingya refugee children in Bangladesh: exploring the forms of discrimination and

intersectionality. *Asia Pacific Education Review*, 24(3), 433–445.

<https://doi.org/10.1007/s12564-022-09770-9>

Shohel, M. M. C. (2022). Education in emergencies: Challenges of providing education for Rohingya children living in refugee camps in Bangladesh. *Education Inquiry*, 13(1), 104–126. <https://doi.org/10.1080/20004508.2020.1823121>

Siddiquee, M. A. (2020). The portrayal of the Rohingya genocide and refugee crisis in the age of post-truth politics. *Asian Journal of Comparative Politics*, 5(2), 89–103.

Wulan, R., & Sanjaya, W. (2022). Developing positive school climate for inclusive education. *Journal of Education for Sustainability and Diversity*, 1(1), 54-66. <https://doi.org/10.57142/jesd.v1i1.6>

Zarni, M., & Cowley, A. (2014). The slow-burning genocide of Myanmar's Rohingya. *Pacific Rim Law & Policy Journal*, 23(3), 682–752.

Genişletilmiş Türkçe zet**Direnç Sesleri: Empatiyi ve Kapsayıcı Eğitimi Teşvik Etmek – Bangladeş EFL Ders Kitaplarında Rohingya Mülteci Entegrasyon alışması**

Mülteci eğitimi ve kapsayıcı uygulamaların okul ders kitaplarında kullanılması, eğitimde çeşitliliği, eşitliği ve sosyal içermeyi teşvik etmenin hayati bir yoludur. Bu süreç, mlteçiler de dahil olmak üzere tüm öğrencilerin öğrenme ve gelişme fırsatına sahip olmasını sağlamak için içeriğin, kültürel duyarlılığın, dil desteğinin ve ğretmen eğitiminin dikkatle değerlendirilmesini gerektirir. Ders kitaplarına mülteci eğitimi ve kapsayıcı uygulamaların dahil edilmesiyle, öğrenciler daha geniş bir bakış açısı ve deneyim yelpazesine maruz kalır, akranları arasında empati ve anlayışı geliştirir. Ayrıca, eşitliliği kutlayan ve öğrencileri giderek daha fazla birbirine bağlı bir dünyada küresel vatandaşlar olmaya hazırlayan kapsayıcı bir öğrenme ortamı yaratmaya yardımcı olur. Bu hedefe odaklanarak, mevcut araştırma, 6 ila 12. sınıflardaki öğrenciler için tasarlanmış ve Bangladeş Ulusal Müfredat ve Ders Kitabı Kurulu tarafından onaylanmış İngilizce Yabancı Dil (EFL) ders kitaplarının, Myanmar tarafından gerçekleştirilen Rohingya soykırımını nedeniyle Bangladeş'e sığınan Rohingya mlteçilerine atıfta bulunup bulunmadığını incelemeyi amaçlamaktadır. Rohingya krizi, Bangladeş üzerinde hem sosyal hem de politik olarak önemli bir etki yaratmıştır. EFL ders kitaplarının bu insani meseleyi nasıl ele aldığını anlamak çok önemlidir, çünkü bunlar ğrencilerin Rohingya mlteçilerinin içinde bulunduğu duruma karşı empati ve anlayışını geliştirebilir. Ayrıca, bu konunun ders kitaplarındaki tasvirini analiz etmek, okullarda kullanılan eğitim materyallerinin kapsayıcılığına ve duyarlılığına ışık tutabilir.

Kapsayıcı eğitim, yetenek, engellilik, geçmiş veya farklılıklarına bakılmaksızın tüm öğrencilerin düzenli ana akım sınıflara ve okul etkinliklerine dahil edilmesini teşvik eden bir eğitim felsefesi ve yaklaşımıdır. Temel fikir, her öğrencinin ait olma duygusu hissettiği, öğrenme ve katılım için eşit fırsatların verildiği ve tam potansiyellerine ulaşmaları için

desteklendiği bir ortam yaratmaktır. Kapsayıcı eğitim, çeşitli yeteneklere, geçmişlere ve ihtiyaçlara sahip öğrencileri kaydetmeyi amaçlar. Buna engelli öğrenciler, farklı kültürel ve dilsel geçmişlerden gelenler ve diğer benzersiz öğrenme gereksinimleri olanlar dahildir. Kapsayıcı sınıflar, tüm öğrencilere fiziksel ve akademik olarak erişilebilir olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu, farklı öğrenme stillerine ve ihtiyaçlarına uyum sağlamak için fiziksel ortamın, müfredatın ve öğretim yöntemlerinin değiştirilmesini içerebilir. Kapsayıcı eğitim genellikle öğrencilere özel ihtiyaçlarına göre bireyselleştirilmiş destek sağlamayı içerir. Bu, özel talimat, yardımcı teknolojiler ve öğretim asistanlarından veya özel eğitim uzmanlarından ek destek içerebilir. Öğretmenler, veliler ve destek personeli, destekleyici ve kapsayıcı bir öğrenme ortamı yaratmak için işbirliği yapar. Bu işbirlikçi yaklaşım, her öğrencinin ihtiyaçlarının etkili bir şekilde karşılanmasını sağlamaya yardımcı olur. Kapsayıcı sınıflar genellikle farklılaştırılmış öğretimi kullanır, bu da öğretmenlerin öğretim yöntemlerini ve materyallerini öğrencilerin çeşitli öğrenme ihtiyaçlarını karşılamak için uyarladığı anlamına gelir. Kapsayıcı eğitim, çeşitliliğe değer veren, empati ve anlayışı teşvik eden ve engelli ve engelsiz öğrenciler arasında akran desteği ve arkadaşlığı teşvik eden pozitif bir okul kültürünü destekler. Birçok ülke, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Engelli Bireyler Eğitim Yasası (IDEA) gibi kapsayıcı eğitimi teşvik etmek için yasal ve politika çerçevelerine sahiptir. Bu yasalar ve politikalar, engelli öğrencilerin haklarını korumaya ve uygun eğitim hizmetleri almalarını sağlamaya yardımcı olur. Kapsayıcı eğitim, sosyal içermeyi teşvik etmek, tüm öğrenciler için akademik sonuçları iyileştirmek ve engellilik ve farklılıklarla ilişkili damgalamayı azaltmak dahil olmak üzere çeşitli faydalar sağlayabilir. Kapsayıcı eğitimin uygulanmasının zor olabileceğini ve başarısını sağlamak için eğitimciler ve okullar için sürekli mesleki gelişim, kaynaklar ve destek gerektirebileceğini belirtmek önemlidir. Mülteci öğrenciler için farkındalık yaratmak ve kapsayıcı bir ortam oluşturmak, öğretmenler, okul yöneticileri, öğrenciler ve daha geniş toplumun işbirliğini gerektirir. Mülteci öğrencilerin

sınıfa getirdiği benzersiz güçlü yönleri ve deneyimleri tanımak ve takdir etmek ve eğitimlerinde başarılı olmaları için ihtiyaç duydukları destek ve kaynakları sağlamak esastır. Mülteci öğrencilerinin deneyimlerini ders kitaplarına dahil etmek, kapsayıcılığı teşvik etmeye ve daha empatik, bilgili bir toplum oluşturmaya yönelik önemli bir adımdır. Bunu yaparak, eğitim kurumları stereotipleri ve önyargıları azaltmaya yardımcı olabilirken, tüm öğrenciler için daha davetkar ve destekleyici bir ortam yaratabilir. Bu nedenle, mevcut araştırma, 6 ila 12. sınıflardaki öğrenciler için tasarlanmış ve Bangladeş Ulusal Müfredat ve Ders Kitabı Kurulu tarafından onaylanmış İngilizce Yabancı Dil (EFL) ders kitaplarının, Myanmar tarafından işlenen Rohingya soykırımına yanıt olarak Bangladeş'e sığınan Rohingya mültecilerine herhangi bir atıfta bulunup bulunmadığını araştırmayı amaçlamaktadır. Rohingya soykırımı, Myanmar'daki (eski adıyla Burma) Rohingya etnik azınlığa karşı işlenen sistematik ve yaygın şiddet, zulüm ve vahşetleri ifade eder. "Soykırım" terimi, Rohingya halkının ayrı bir etnik ve dini grup olarak yok edilmesini amaçlayan kasıtlı ve organize eylemleri tanımlamak için kullanılır. Şiddet, 2017'de Myanmar ordusunun, yerel milislerle birlikte, Myanmar'ın Rakhine Eyaleti'ndeki Rohingya nüfusuna karşı acımasız bir kampanya başlatmasıyla başladı. Bu kampanya, toplu katliamlar, cinsel şiddet, işkence, zorla yerinden etme ve Rohingya köylerinin yakılmasını içeriyordu. Binlerce Rohingya öldürüldü ve yüz binlercesi evlerinden kaçmak zorunda kaldı, özellikle Bangladeş olmak üzere komşu ülkelere sığındı. Birleşmiş Milletler ve çeşitli insan hakları örgütleri bu eylemleri insanlığa karşı suçlar ve etnik temizlik olarak nitelendirdi. Uluslararası toplum ayrıca Rohingya krizi bağlamında soykırım olasılığı hakkında endişelerini dile getirdi. Rohingya'ya karşı şiddet, etkilenen nüfus ve uluslararası toplumun tepkisi için önemli sonuçları olan küresel bir insani ve insan hakları krizini tetikledi.

Myanmar'da bir etnik azınlık olan Rohingya, etnik ve dini silahlı çatışmalar, devlet baskısı ve zorla yerinden edilme yaşamıştır. 2010'ların başından bu yana tırmanan şiddetli çatışmalar

sonucunda Myanmar'dan kaçarak komşu ülkelere sığınmışlar, en büyük mülteci sayısı Bangladeş'e yerleşmiştir. Yoğun nüfuslu mülteci kamplarında yaşayan Rohingya çocukları, eğitim için asgari fırsatlara sahiptir ve sağlık sorunları, şiddet ve insan ticareti tehdidi dahil olmak üzere önemli risklerle karşı karşıyadır. Bangladeş'teki Rohingya mültecilerinin eğitimi, Myanmar'daki Rohingya krizi sonucunda Bangladeş'e sığınan çok sayıda Rohingya mülteci nedeniyle önemli ve karmaşık bir zorluk olmuştur. Bangladeş'teki Rohingya mülteci nüfusu ağırlıklı olarak Cox's Bazar bölgesindeki mülteci kamplarında yaşamaktadır ve birçoğu kaliteli eğitime erişime ihtiyaç duyan çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. 2017'den bu yana, Myanmar hükümeti Rakhine'de zulüm ve yaygın vahşet başlattığında, Bangladeş'teki Rohingya mülteci çocuklarının yüzde ellisinden fazlası örgün eğitime erişememiştir. Eğitim onlar için çok önemlidir, çünkü haklarını korur ve hem mülteci hem de ev sahibi topluluklara uzun vadede fayda sağlayabilecek gelecekteki geçim kaynaklarına bir yol sunar. Bangladeş'te yaşayan Rohingya mülteci çocukları, çeşitli nedenlerle mülteci kampları içinde ve dışında çalışma faaliyetlerine katılmak zorunda kalmaktadır. Bu duruma katkıda bulunan birkaç faktör arasında resmi kimlik eksikliği, resmi işgücü piyasasına kısıtlı erişim, çocuk işçiliğine karşı sosyal yasakların olmaması, sınırlı istekler, aile yapısı ve düşük yaşam koşulları yer almaktadır. Bu faktörler, özellikle kamplar dışındaki çocukları çeşitli iş rollerinde yer almaya itmektedir. Birçoğu küçük atölyelerde işçi olarak veya ev sahibi topluluk hanelerinde ev yardımcısı olarak iş bulmaktadır. Belgesiz çocuklar da bölgede borç köleliği, seks ticareti ve insan ticareti kurbanı olma riski altındadır. Örgün eğitime erişimin olmaması bu krizi şiddetlendirmekte, yerel ve uluslararası kuruluşlardan acil yardım ve müdahale gerektirmektedir. Uluslararası toplum, bu krize kalıcı bir çözüm sunma göreviyle boğuşurken, aynı zamanda vatandaşlığı olmayan bu bireylerin haklarını korumada önemli engellerle karşılaşmaktadır. Mevcut koşullar göz önüne alındığında, güçlü savunuculuğa rağmen mülteci eğitimi birçok engelle karşı karşıyadır. Rohingya topluluğunun Myanmar'daki vatansız

statüsü, Bangladeş'te mülteci, daimi ikamet veya sığınma statüsünün reddedilmesiyle birleşince, onları eğitimden uzaklaştırmıştır. Ne Bangladeş ne de Birmanya müfredatını kullanmaları yasaktır ve eğitim kurumları çalışmalarını için herhangi bir sertifika belgesi vermemektedir. Ayrıca, Bangladeş hükümet yetkilileri, kendi vatandaşlarına temel hak ve hizmetleri sağlama zorluğuyla boğuşurken, mültecilerin eğitimlerine devam etmelerine karşı çıkmaktadır. Bangladeş hükümeti içindeki ilgili bakanlıklar, mültecilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için politikalar formüle etmek ve uygulamak için düzenli olarak işbirliği yapmamaktadır. Sonuç olarak, Rohingya topluluğu Bangladeş ve Myanmar arasındaki siyasi bir mücadelenin içine düşmüştür. Ayrıca, COVID-19 salgını sırasında, çoğu eğitim sağlayıcısı Bangladeş'in Cox's Bazar kampındaki Rohingya çocuklarına yüz yüze eğitim yardımı sağlayamadı. Ancak, 'Ev Okulu' dahil olmak üzere bazı sektör ortakları çevrimiçi eğitim sundu. Bazı dezavantajlara rağmen, evde eğitim Bangladeş'teki Rohingya mültecilerinin sürdürülebilir refahını teşvik etmede önemli bir rol oynadı. Güvenli ve besleyici bir öğrenme ortamı sağladı, hem erkek hem de kız çocukların eşit katılımını teşvik etti ve travmadan iyileşmeye ve kamptaki şiddetle ilgili endişeleri hafifletmeye katkıda bulundu.

İçerik analizi, ders kitapları gibi eğitim materyallerindeki bilgi içeriğini, yapısını ve sunumunu sistematik olarak analiz etmek, belirli özellikleri, temaları ve kalıpları belirlemek ve değerlendirmek için kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem eğitim, iletişim ve sosyal bilimlerde ders kitaplarının ve öğretim materyallerinin içeriğini değerlendirmek için yaygın olarak kullanılır. Mevcut araştırmada, 6 ila 12. sınıflardaki öğrenciler için oluşturulan ve Bangladeş Ulusal Müfredat ve Ders Kitabı Kurulu tarafından onaylanan EFL ders kitaplarının, Myanmar tarafından gerçekleştirilen Rohingya soykırımı sonucunda Bangladeş'e sığınan Rohingya mültecilerine herhangi bir atıfta bulunup bulunmadığını araştırmak için içerik analizi kullandık. İncelenen ders kitapları arasında İngilizce Sınıf VI, İngilizce Sınıf VII, Bugünün İngilizcesi Sınıf VIII, Bugünün İngilizcesi Sınıflar IX-X ve Bugünün

İngilizcesi Sınıflar XI-XII yer almaktadır. Tüm ders kitapları Bangladeş Ulusal Müfredat ve Ders Kitabı Kurulu tarafından geliştirilmiştir ve Bangladeş Ulusal Portalı'nın resmi web sitesinden temin edilebilir.

İçerik analizinin bulguları, Bangladeş'te kullanılan İngilizce Yabancı Dil (EFL) ders kitaplarında Rohingya mültecilerinin sınırlı temsilini ortaya koymaktadır. İncelenen ders kitapları arasında, yalnızca bir Rohingya mültecisine atıfta bulunulduğu ve bu kişinin "Bugünün İngilizcesi Sınıflar XI-XII"de bulunduğu tespit edilmiştir. EFL ders kitaplarında Rohingya mültecisine tek bir atıfta bulunulması dikkate değer bir gözlemdir. Rohingya mülteci krizinin büyüklüğü ve Bangladeş üzerindeki hem sosyal hem de politik derin etkisi göz önüne alındığında, eğitim materyalleri bu insani meseleyi daha kapsamlı bir şekilde ele alan içeriği içermelidir. Rohingya mültecilerinin ders kitaplarında temsili, öğrencilerin mülteci nüfusunun karşılaştığı zorluklar ve deneyimler hakkında empati, farkındalık ve anlayış geliştirmesinde hayati bir rol oynayabilir. Ayrıca, eğitim sistemi içinde kapsayıcılığı ve duyarlılığı teşvik etmenin bir yolu olarak hizmet edebilir. Analiz edilen ders kitaplarında Rohingya mültecilerinin sınırlı dahil edilmesi, öğrencileri mülteci krizi, insan hakları ve kapsayıcı eğitimin önemi hakkında anlamlı tartışmalara dahil etmek için kaçırılmış bir fırsatı yansıtmaktadır. Eğitimin sadece bilgi aktarma aracı değil, aynı zamanda tutumları, değerleri ve algıları şekillendirme aracı olduğunu kabul etmek önemlidir. Rohingya mültecilerinin deneyimlerini ve hikayelerini ders kitaplarına entegre ederek, eğitimciler daha bilgili ve empatik bir öğrenci kitlesi oluşturabilirler. Ayrıca, bulgular, eğitim materyallerindeki içeriği ve temsili incelemek için bir araştırma yöntemi olarak içerik analizinin önemini vurgulamaktadır. Bu araştırma, ders kitaplarının gelişen küresel olaylar, toplumsal değerler ve eğitim hedefleriyle uyumlu olmasını sağlamak için periyodik incelemeler ve güncellemeler yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bunu yaparak, ders kitapları sadece eğitim vermekle kalmayıp aynı zamanda sosyal içermeyi, çeşitliliği ve kültürel duyarlılığı teşvik eden değerli

kaynaklar olarak hizmet edebilir. Bu sorunu ele almak için, eğitim kurumları, müfredat geliştiricileri ve devlet kurumları arasında işbirliği çabalarına ihtiyaç vardır, bu da eğitim materyallerinin çeşitli toplumu ve Rohingya mültecileri gibi marjinalize edilmiş nüfusun karşılaştığı zorlukları doğru bir şekilde temsil etmesini sağlar. Ayrıca, öğretmen eğitim programları, sınıfta mülteciyle ilgili konuları etkili bir şekilde ele almak için stratejiler içermelidir. Sonuç olarak, bu araştırmada yapılan içerik analizi, Bangladeş'te kullanılan EFL ders kitaplarında Rohingya mültecilerinin sınırlı temsilini vurgulamaktadır. Kapsayıcı eğitimi teşvik etmek için, tüm öğrencilerin, mülteciler de dahil olmak üzere, öğrenme ve gelişme fırsatına sahip olmasını sağlamak için içerik, kültürel duyarlılık, dil desteği ve öğretmen eğitimini dikkate almak esastır. Rohingya mültecilerinin deneyimlerini ders kitaplarına entegre ederek, eğitim kurumları, öğrencileri birbirine bağlı bir dünyada bilgili ve empatik küresel vatandaşlar olmaya hazırlayan kapsayıcı bir öğrenme ortamı yaratmaya yardımcı olabilir.

Araştırma bulguları, özellikle Bangladeş'teki Rohingya mültecileri için, mülteci deneyimlerini okul ders kitaplarına entegre ederek kapsayıcı eğitimi ve empatiyi teşvik etmek için çeşitli çıkarımlara sahiptir. Analiz edilen ders kitaplarında Rohingya mültecisine yalnızca bir atıfta bulunulması, kapsamlı temsilin aciliyetini vurgulamaktadır. Kapsayıcı eğitimi teşvik etmek ve öğrenciler arasında empatiyi geliştirmek için, ders kitaplarını Rohingya gibi mülteci nüfuslarının daha geniş bir bakış açısı ve deneyim yelpazesıyla zenginleştirmek çok önemlidir. Müfredat geliştiricileri ve eğitim yetkilileri, mültecilerin karşılaştığı hikayelerin ve zorlukların ders kitaplarına daha kapsamlı bir şekilde entegre edilmesini sağlamak için adımlar atmalıdır. Ders kitaplarında Rohingya mültecilerinin sınırlı temsili, düzenli içerik incelemesi ve güncellemelerinin gerekliliğini vurgulamaktadır. Eğitim materyalleri, gelişen küresel olaylar, toplumsal değerler ve eğitim hedefleriyle uyumlu olmalıdır. Mülteci krizlerinin ve insani meselelerin gelişen dinamiklerini yansıtmak, öğrencilere güncel, ilgili

bilgiler sağlamak için sürekli çabalar gösterilmelidir. Öğretmenler, müfredatı sunmada ve mülteci deneyimleri gibi hassas konularda tartışmaları kolaylaştırmada önemli bir rol oynamaktadır. Sınıfta mülteciyle ilgili içeriği etkili bir şekilde ele almak için, öğretmen eğitim programları, bu konuları duyarlılık ve kültürel farkındalıkla ele alma stratejilerini içermelidir. Eğitimciler, öğrenciler arasında empati, anlayış ve bilgili bakış açılarını teşvik eden tartışmaları yönetmek için donatılmalıdır. Ders kitaplarında mültecilerin sınırlı temsilini ele almak için, eğitim kurumları, müfredat geliştiricileri ve devlet kurumları arasında işbirliği çabaları gerekmektedir. Bu paydaşlar, eğitim materyallerinin çeşitli toplumu ve mülteciler de dahil olmak üzere marjinalize edilmiş nüfusun karşılaştığı zorlukları doğru bir şekilde temsil etmesini sağlamak için birlikte çalışmalıdır. Mülteci toplulukları ve uzmanlarla etkileşim kurmak, daha kapsayıcı içerik oluşturmak için değerli bilgiler sağlayabilir. Araştırma, kapsayıcılığı teşvik etmenin ve mülteci öğrencilerin karşılaştığı zorluklar hakkında farkındalık yaratmanın önemini vurgulamaktadır. Okullar ve topluluklar, mülteci öğrencilerin sınıfa getirdiği benzersiz güçlü yönleri ve deneyimleri tanımalı ve takdir etmelidir. Bu tanıma, stereotipleri ve önyargıları azaltmaya yardımcı olabilirken, daha davetkar ve destekleyici bir öğrenme ortamı oluşturabilir. Mülteci deneyimlerini ders kitaplarına dahil etmek, öğrencileri birbirine bağlı bir dünyada bilgili ve empatik küresel vatandaşlar olmaya hazırlamakla uyumludur. Bu yaklaşım sadece bilgi aktarmakla kalmaz, aynı zamanda daha şefkatli ve kapsayıcı bir topluma katkıda bulunan tutumları ve değerleri de şekillendirir. Sonuç olarak, Bangladeş'te kullanılan EFL ders kitaplarında Rohingya mültecilerinin sınırlı temsili, eğitim materyallerine mülteci deneyimlerinin entegrasyonu yoluyla kapsayıcı eğitimi ve empatiyi teşvik etmek için bir eylem çağrısı olarak hizmet etmektedir. Yukarıda özetlenen çıkarımları ele alarak, eğitim kurumları ve yetkililer, çeşitliliğe değer veren ve daha kapsayıcı ve anlayışlı bir topluma katkıda bulunan daha kapsayıcı, empatik ve bilgili bir öğrenci kitlesi oluşturmak için önemli adımlar atabilirler.

